

UTDRAG

§ 14

Dnr 2016/KS 0145 006

Svar på remissen Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5)

Beredningen för medborgardialog och mångfalds förslag till kommunstyrelsen

- Remissyttrandet antas som kommunstyrelsens svar på remissen om betänkandet *SOU 2016:5 Låt fler forma framtiden*.

Reservation

Peter Bylund (MP) anmäler en skriftlig reservation (bilaga).

Beskrivning av ärendet

Samtliga kommuner har lämnats tillfälle att skicka in remissyttrande angående betänkandet SOU 2016:5 Låt fler forma framtiden av 2014 års demokratiutredning med underrubrik ”delaktighet och jämlikt inflytande”. Demokratifrågorna tillhör organisatoriskt Kulturdepartementet. Särskild utredare har varit Olle Wästberg.

Utredningen föreslår ett antal lagändringar i kommunallagen (KL) samt en ny lag om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid kommunala val och kommunala folkomröstningar. En sammanfattning av utredningsförslagen bifogas ärendet. Hela utredningen finns på regeringens webbplats: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2016/01/sou-201596/>

Ett förslag till remissyttrande har sammanställts av kommunstyrelseförvaltningen. Innehållet i remissyttrandet har utarbetats av presidiet för beredningen för medborgardialog och mångfald. I yttrandet lyfts de förslag fram där kommunen antingen är positiv eller negativ.

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	--	--	--

Ordförandeförslag

Ordföranden föreslår att beredningen för medborgardialog och mångfald föreslår kommunstyrelsen att remissyttrandet antas som kommunstyrelsens svar på remissen om betänkandet *SOU 2016:5 Låt fler forma framtiden*.

Yrkande

Peter Bylund (MP) yrkar att Tyresö kommun ska vara positiv till försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder i remissyttrandet.

Beslutsgång

Ordföranden ställer frågan om beredningen för medborgardialog och mångfald vill bifalla Peter Bylunds (MP) yrkande.

Ordföranden ställer frågan om beredningen för medborgardialog och mångfald vill besluta enligt ordförandens förslag.

Beredningen för medborgardialog och mångfald beslutar enligt ordförandens förslag.

Bilagor

Tjänsteskrivelse.pdf

remissyttrande - låt fler forma framtiden.pdf

Remiss Låt fler forma framtiden.pdf

Sammanfattning SOU 2016 5 Låt fler forma framtiden!.pdf

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Reservation

Beredningen för medborgardialog- och mångfald 17 maj 2016

Ärende 1. Svar på remissen Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5)

Miljöpartiet har under en lång tid förordat sänkt rösträttsålder till 16 år och stöder, till skillnad mot alliansen, utredningens förslag om en försöksverksamhet i kommunalvalen 2018 och 2022. Det är en frivillig försöksverksamhet, kommunerna ansöker om att delta och försöket ska utvärderas.

Alliansen har tidigare varit alltför passiv med att öka ungdomars inflytande, det går som en blå tråd i deras politik, under lång tid, men nu lyfts detta fram som det viktiga och de hävdar att det "är tveksamt om rösträttsåldern har någon avgörande betydelse för engagemanget."

Miljöpartiet i Tyresö har genom åren föreslagit ett antal initiativ för att öka ungdomars inflytande och engagemang och uppskattar att alliansen nu sällat sig till vår uppfattning, men ser inte att det står i motsättning till sänkt rösträttsålder.

Enligt miljöpartiet borde alliansen ha stött utredningens förslag om sänkt rösträttsålder.

Peter Bylund, 2e vice ordförande Miljöpartiet

Tyresö kommun
kommunkansliet
Eva Nilsson
Kommunjurist
08-5782 9241
eva.m.nilsson@tyresö.se

TJÄNSTESKRIVELSE

2016-05-10

1 (2)

Diarienummer

Dnr 2016/KS 0145 006

Beredningen för medborgardialog och
mångfald

Beslut om remissyttrande - SOU 2016:5 Låt fler forma framtiden

Förslag till beslut

Beredningen för medborgardialog och mångfalds förslag till kommunstyrelsen.

- Förslag på remissyttrande SOU 2016:5 Låt fler forma framtiden antas.

Kommunstyrelseförvaltningen

Bo Renman
Kommundirektör

Britt-Marie Lundberg Björk
Chef medborgarfokus

Beskrivning av ärendet

Samtliga kommuner har lämnats tillfälle att skicka in remissyttrande angående betänkandet SOU 2016:5 Låt fler forma framtiden av 2014 års demokratiutredning med underrubrik ”delaktighet och jämlikt inflytande”.

Demokratifrågorna tillhör organisatoriskt Kulturdepartementet. Särskild utredare har varit Olle Wästberg.

Utredningen föreslår ett antal lagändringar i kommunallagen (KL) samt en ny lag om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid kommunala val och kommunala folkomröstningar.

Innehållet i remissvaret har utarbetats av presidiet för beredningen för medborgardialog och mångfald.

De förslag som valts ut för kommentar är:

- Rätt till sjuk- och föräldraledighet för förtroendevalda (förslag till lagändring i KL)
- Kommunen ska verka för att förtroendevalda ska kunna fullgöra sitt uppdrag under trygga och säkra former (förslag till lagändring i KL)
- Främja och underlätta för funktionshindrade ledamöter
- Fler allmänpolitiska debatter i fullmäktige (förslag till lagändring i KL)
- Vikten av god medborgardialog samt att stärka ungas inflytande
- Genomföra åtgärder för att öka valdeltagandet i röstsvaga distrikt
- Tillåtas ha kvar förtroendeuppdraget under mandatperioden även om ledamoten upphör att vara valbar (förslag till lagändring i KL)
- Sänkt rösträttsålder i kommunalval (ny lag om försöksverksamhet)
- Förslag om folkmotion (förslag till lagändring i KL)
- Förslag om e-anmälan för att initiera folkomröstning (förslag till lagändring i KL)

Ert Dnr: KU 2016/00088/D

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Remissyttrande – Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5)

Tyresö kommun inkommer med följande remissyttrande avseende betänkandet Låt fler forma framtiden! Kommunen väljer att lyfta fram förslag där kommunen antingen är positiv eller negativ.

Förslag som kommunen är positiv till, helt eller delvis

– Rätt till sjuk- och föräldradedighet för förtroendevalda

Tyresö kommun är positiv till utredarens förslag om rätt till föräldra- och sjukledighet för ledamöter med hel- eller deltidsuppdrag. Det är rimligt att en ledamot kan vara borta under en period utan att behöva avsäga sig uppdraget. Det är också rimligt att det är fullmäktige som ska besluta om ledigheten samt utse lämplig ersättare. Enligt kommunens mening bör dock inte ledamoten få behålla sitt arvode under samma tid som ledighet är beviljad. För legitimiteten av lagförslaget bör dubbla ersättningar motverkas. Det kan dessutom inverka på rätten till föräldrapeng/sjukpenning och medföra att ledamoten efter kontroll blir återbetalningsskyldig till försäkringskassan.

– Kommunen ska verka för att förtroendevalda ska kunna fullgöra sitt uppdrag under trygga och säkra former

Tyresö kommun är positiv till förslaget att skriva in i kommunallagen att kommunen ska verka för att förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former. Att många förtroendevalda utsätts för hot är mycket allvarligt och leder till många avhopp. Det är angeläget att kommunen har ett aktivt säkerhetsarbete och jobbar proaktivt för att motverka våld. Förutom våld finns andra närliggande frågor att jobba med som exempelvis ett hårt debattklimat som också orsakar avhopp. Det kan exempelvis övervägas om ordförandes roll som ordningsman bör förtydligas i kommunallagen.

Tyresö kommun

kommunkansliet • Marknadsgränd 2 • 135 81 TYRESÖ
Tel 08-5782 91 00 • Fax 08-798 95 94
kommun@tyreso.se • www.tyreso.se

tyresö kommun

– *Att främja och underlätta för funktionshindrade ledamöter*

Tyresö kommun delar utredarens uppfattning om att så mycket som möjligt underlätta för funktionshindrade ledamöter. I övrigt när det gäller funktionshindrade så delar kommun utredarens uppfattning om att ha ett funktionshinderråd i kommunen. Ett sådant råd finns i Tyresö kommun och bidrar med viktiga erfarenheter exempelvis vid stadsplanering.

– *Att ha fler allmänpolitiska debatter i fullmäktige*

Tyresö kommun är positiv till att ha fler allmänpolitiska debatter i aktuella frågor där medborgare kan delta. Däremot är det inte säkert att dessa debatter företrädesvis bör hållas i fullmäktige. Det kan finnas andra arenor som är mer lättillgängliga för medborgarna. Det viktiga är att debatten förs och inte att fastslå formerna för debatten.

– *Vikten av en god medborgardialog samt att stärka ungas inflytande*

Tyresö kommun delar utredarens slutsatser om vikten av medborgardialog samt att kommunen eftersträvar dialog också med de resurssvaga grupperna som inte hörs lika starkt i den lokala samhällsdebatten. Vidare håller kommunen med utredaren om vikten att kommunen vidtar åtgärder för att öka ungas politiska engagemang samt skapar arenor för ungas inflytande.

– *Genomföra åtgärder för att öka valdeltagandet i röstsvaga distrikt.*

Tyresö kommun delar slutsatserna i betänkandet att det viktigt att genomföra åtgärder för att öka valdeltagandet i röstsvaga distrikt.

Förslag som Tyresö kommun är negativ till eller bör utredas ytterligare

– *Att tillåtas ha kvar förtroendeuppdraget under mandatperioden även om ledamoten upphör att vara valbar.*

Tyresö kommun delar utredarens uppfattning om att det kan finnas skäl som talar för att tillåta en ledamot att ha kvar förtroendeuppdraget under resterande del av mandatperioden även om ledamoten upphör att vara valbar, d.v.s. flyttar till en annan kommun. Dock kan det vara svårt att ha kvar ett stort engagemang i hemkommunen om en ledamot flyttar, särskilt om den nya kommunen geografiskt ligger långt bort från hemkommunen. Det kan vara olämpligt att

mindre engagerade ledamöter tillåts behålla ett förtroendeuppdrag som till stor del bygger på förtroende och närhet till väljarna. Även deltagande i partiinterna diskussioner kan bli lidande. Tyresö kommun menar att möjlighet till fullmäktigmöten på distans inte i tillräcklig mån kan kompensera för minskat engagemang samt närhet till väljarna.

I andra fall kan det mycket väl vara befogat att få behålla sitt uppdrag exempelvis om någon flyttar till en närliggande kommun. Särskilt i storstadsområdena är det relativt korta avstånd mellan kommunerna. Tyresö kommun anser att förslaget är väl värt att titta närmare på men bör utredas ytterligare. En närliggande fråga är rätt till tillfällig ledighet från förtroendeuppdraget även av andra skäl än sjuk- och föräldraledighet exempelvis för kortare studier på annan ort. Ett sådant förslag bör även inkludera fritidspolitiker, inte bara hel- eller deltidsarvoderade. En idé kan vara att titta på rätten till tjänstledighet. Lämpliga delar kan överföras till regler om förtroendevaldas rätt att kvarstanna som ledamot under resterande del av mandatperioden även då ledamoten upphört att vara valbar.

– *Sänkt rösträttsålder i kommunalval.*

Tyresö kommun är tveksam till om förslaget med sänkt rösträttsålder i kommunval är rätt väg att gå för att skapa politiskt engagemang hos yngre personer. Det politiska intresset för olika frågor måste ses i ett större perspektiv och deltagande bör också uppmuntras mellan valen. Det är tveksamt om rösträttsåldern har någon avgörande betydelse för engagemanget. Det viktiga är att öka ungdomars inflytande oavsett om rösträttsåldern uppnåtts eller inte.

– *Förslaget om folkmotion*

Förslaget om folkmotion är bitvis ett bra förslag, med processen är alltför detaljstyrd. Det bör överlåtas till varje kommun att besluta om beslutsgång. Att motionen i allmänhet måste passera fullmäktige kan medföra att onödig tidsåtgång och en onödigt krånglig hantering. Även om utredaren föreslår att fullmäktige får överlåta till styrelsen eller nämnd att besluta, så innebär inte det automatiskt att det blir kortare beslutsvägar, eftersom det ofta är svårt att förutse inom vilka områden som en folkmotion kommer att lämnas. Det kan också vara svårt att avgöra när folkmotionen är av sådant principiellt intresse att beslutanderätten inte får överlåtas på nämnd. En sådan bedömning skiljer sig

också ofta mellan de olika partierna i fullmäktige, vilket gör att det finns risk för att diskussionen rör formaliakrav istället för den egentliga sakfrågan. Om det blir laglighetsprövning av hanteringen blir motionen ytterligare fördröjd. Tyresö kommuns erfarenhet är att medborgarna bör få relativt snabb återkoppling på sina förslag för att inte det politiska engagemanget ska minska hos förslagställarna. Idén om folkmotion bör därför vidareutvecklas innan det blir fråga om lagändringar i kommunallagen.

– *Förslag om e-anmälan för att initiera folkomröstning*

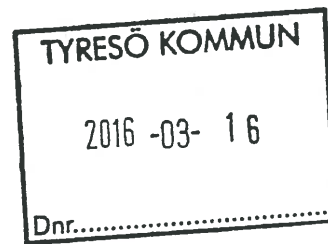
Även förslaget om e-anmälan för att initiera en folkomröstning bör analyseras ytterligare innan lagändringar kan genomföras. Tyresö kommun hör till de kommuner som under senare år anordnat en lokal folkomröstning. Det finns många aspekter att väga om utökade möjligheter att få till stånd en lokal folkomröstning på bästa sätt främjar den lokala demokratin. Att anordna en lokal folkomröstning kräver i princip lika stora resurser som att ordna ett ordinärt val. Dessa resurser skulle ha kunnat användas för andra demokratifrämjande insatser som skulle kunna ha större betydelse från demokratisynpunkt. Tyresö kommun menar att det finns frågor där det kan vara lämpligt med en folkomröstning under förutsättning av att frågeställningen är tillräckligt tydlig. Det är dock viktigt att begränsa antalet lokala folkomröstningar till de frågor där folkomröstning verkligen gör nytta ur demokratisk synvinkel.

Tyresö kommun befarar att det kan bli alltför enkelt att påkalla folkomröstning genom en anslutning på nätet. Att möjliggöra sådan anslutning är bra i sig, men det måste analyseras ytterligare om 10 % röstberättigade är en lämplig nivå för att kunna initiera en folkomröstning. Visserligen kan fullmäktige även med dagens regler avslå en folkomröstning då bestämmelsen inte föreskriver en skyldighet att ordna folkomröstning. Det är dock ofta politiskt problematiskt att avslå en folkomröstning. De olika politiska partierna kan vara oense om frågan lämpar sig för en folkomröstning. Det är också många gånger svårt att formulera en frågeställning så att väljaren vet konsekvenserna om han/hon röstar för eller emot. Sammantaget är det enligt Tyresö kommuns erfarenhet tveksamt om det främjar lokaldemokratin med alltför många folkomröstningar.

Kulturdepartementet

Enheten för demokrati och det civila samhället
Paula Blomqvist
Telefon 08-405 40 17

Betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)

Remissinstanser:

1. Riksdagens ombudsmän
2. Riksrevisionen
3. Kammarrätten i Stockholm
4. Förvaltningsrätten i Göteborg
5. Förvaltningsrätten i Umeå
6. Justitiekanslern
7. Brottsförebyggande rådet
8. Datainspektionen (kapitel 12.7.2)
9. Sveriges Ambassad i Bangkok (kapitel 5.5.5)
10. Sveriges Ambassad i London (kapitel 5.5.5)
11. Barnombudsmannen
12. Myndigheten för delaktighet
13. Skatteverket
14. Kammarkollegiet
15. Statistiska centralbyrån
16. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
17. Statskontoret
18. Statens skolverk
19. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
20. Folkbildningsrådet
21. Universitetskanslerämbetet
22. Uppsala universitet
23. Lunds universitet
24. Göteborgs universitet
25. Stockholms universitet
26. Umeå universitet
27. Linköpings universitet
28. Linnéuniversitet
29. Örebro universitet

30. Mittuniversitet
31. Vetenskapsrådet
32. Statens medieråd
33. Myndigheten för tillgängliga medier
34. Forum för levande historia
35. Valmyndigheten
36. Sametinget
37. Diskrimineringsombudsmannen
38. Nämnden för statligt stöd till trossamfund
39. Blekinge läns landsting
40. Dalarnas läns landsting
41. Gävleborgs läns landsting
42. Hallands läns landsting
43. Jämtlands läns landsting
44. Jönköpings läns landsting
45. Kalmar läns landsting
46. Kronobergs läns landsting
47. Norrbottens läns landsting
48. Skåne läns landsting
49. Stockholms läns landsting
50. Södermanlands läns landsting
51. Uppsala läns landsting
52. Värmlands läns landsting
53. Västerbottens läns landsting
54. Västernorrlands läns landsting
55. Västmanlands läns landsting
56. Västra Götalands läns landsting
57. Örebro läns landsting
58. Östergötlands läns landsting
59. Ale kommun
60. Alingsås kommun
61. Alvesta kommun
62. Aneby kommun
63. Arboga kommun
64. Arjeplogs kommun
65. Arvidsjaur kommun
66. Arvika kommun
67. Askersunds kommun
68. Avesta kommun
69. Bengtsfors kommun
70. Bergs kommun
71. Bjurholms kommun
72. Bjuvs kommun
73. Bodens kommun
74. Bollebygds kommun
75. Bollnäs kommun
76. Borgholms kommun
77. Borlänge kommun

78. Borås kommun
79. Botkyrka kommun
80. Boxholms kommun
81. Bromölla kommun
82. Bräcke kommun
83. Burlövs kommun
84. Båstads kommun
85. Dals-Eds kommun
86. Danderyds kommun
87. Degerfors kommun
88. Dorotea kommun
89. Eda kommun
90. Ekerö kommun
91. Eksjö kommun
92. Emmaboda kommun
93. Enköpings kommun
94. Eskilstuna kommun
95. Eslövs kommun
96. Essunga kommun
97. Fagersta kommun
98. Falkenbergs kommun
99. Falköpings kommun
100. Falu kommun
101. Filipstads kommun
102. Finspångs kommun
103. Flens kommun
104. Forshaga kommun
105. Färgelanda kommun
106. Gagnefs kommun
107. Gislaveds kommun
108. Gnesta kommun
109. Gnosjö kommun
110. Gotlands kommun
111. Grums kommun
112. Grästorps kommun
113. Gullspångs kommun
114. Gällivare kommun
115. Gävle kommun
116. Göteborgs kommun
117. Götene kommun
118. Habo kommun
119. Hagfors kommun
120. Hallsbergs kommun
121. Hallstahammars kommun
122. Halmstads kommun
123. Hammarö kommun
124. Haninge kommun
125. Haparanda kommun

126. Heby kommun
127. Hedemora kommun
128. Helsingborgs kommun
129. Herrljunga kommun
130. Hjo kommun
131. Hofors kommun
132. Huddinge kommun
133. Hudiksvalls kommun
134. Hultsfreds kommun
135. Hylte kommun
136. Häbo kommun
137. Hällefors kommun
138. Härjedalens kommun
139. Härnösands kommun
140. Härryda kommun
141. Hässleholms kommun
142. Höganäs kommun
143. Högsby kommun
144. Hörby kommun
145. Höörs kommun
146. Jokkmokks kommun
147. Järfälla kommun
148. Jönköpings kommun
149. Kalix kommun
150. Kalmar kommun
151. Karlsborgs kommun
152. Karlshamns kommun
153. Karlskoga kommun
154. Karlskrona kommun
155. Karlstads kommun
156. Katrineholms kommun
157. Kils kommun
158. Kinda kommun
159. Kiruna kommun
160. Klippans kommun
161. Knivsta kommun
162. Kramfors kommun
163. Kristianstads kommun
164. Kristinehamns kommun
165. Krokoms kommun
166. Kumla kommun
167. Kungsbacka kommun
168. Kungsörs kommun
169. Kungälv kommun
170. Kävlinge kommun
171. Köpings kommun
172. Laholms kommun
173. Landskrona kommun

174. Laxå kommun
175. Lekebergs kommun
176. Leksands kommun
177. Lerums kommun
178. Lessebo kommun
179. Lidingö kommun
180. Lidköpings kommun
181. Lilla Edets kommun
182. Lindesbergs kommun
183. Linköpings kommun
184. Ljungby kommun
185. Ljusdals kommun
186. Ljusnarsbergs kommun
187. Lomma kommun
188. Ludvika kommun
189. Luleå kommun
190. Lunds kommun
191. Lycksele kommun
192. Lysekils kommun
193. Malmö kommun
194. Malung-Sälens kommun
195. Malå kommun
196. Mariestads kommun
197. Markaryds kommun
198. Marks kommun
199. Melleruds kommun
200. Mjölby kommun
201. Mora kommun
202. Motala kommun
203. Mullsjö kommun
204. Munkedals kommun
205. Munkfors kommun
206. Mölndals kommun
207. Mönsterås kommun
208. Mörbylånga kommun
209. Nacka kommun
210. Nora kommun
211. Norbergs kommun
212. Nordanstigs kommun
213. Nordmalings kommun
214. Norrköpings kommun
215. Norrtälje kommun
216. Norsjö kommun
217. Nybro kommun
218. Nykvarns kommun
219. Nyköpings kommun
220. Nynäshamns kommun
221. Nässjö kommun

222. Ockelbo kommun
223. Olofströms kommun
224. Orsa kommun
225. Orust kommun
226. Osby kommun
227. Oskarshamns kommun
228. Ovanåkers kommun
229. Oxelösunds kommun
230. Pajala kommun
231. Partille kommun
232. Perstorps kommun
233. Piteå kommun
234. Ragunda kommun
235. Robertsfors kommun
236. Ronneby kommun
237. Rättviks kommun
238. Sala kommun
239. Salems kommun
240. Sandvikens kommun
241. Sigtuna kommun
242. Simrishamns kommun
243. Sjöbo kommun
244. Skara kommun
245. Skellefteå kommun
246. Skinnskattebergs kommun
247. Skurups kommun
248. Skövde kommun
249. Smedjebackens kommun
250. Sollefteå kommun
251. Sollentuna kommun
252. Solna kommun
253. Sorsele kommun
254. Sotenäs kommun
255. Staffanstorps kommun
256. Stenungsunds kommun
257. Stockholms kommun
258. Storfors kommun
259. Storumans kommun
260. Strängnäs kommun
261. Strömstads kommun
262. Strömsunds kommun
263. Sundbybergs kommun
264. Sundsvalls kommun
265. Sunne kommun
266. Surahammars kommun
267. Svalövs kommun
268. Svedala kommun
269. Svenljunga kommun

270. Säffle kommun
271. Sätters kommun
272. Sävsjö kommun
273. Söderhamns kommun
274. Söderköpings kommun
275. Södertälje kommun
276. Sölvesborgs kommun
277. Tanums kommun
278. Tibro kommun
279. Tidaholms kommun
280. Tierps kommun
281. Timrå kommun
282. Tingsryds kommun
283. Tjörns kommun
284. Tomelilla kommun
285. Torsby kommun
286. Torsås kommun
287. Tranemo kommun
288. Tranås kommun
289. Trelleborgs kommun
290. Trollhättans kommun
291. Trosa kommun
292. Tyresö kommun
293. Täby kommun
294. Töreboda kommun
295. Uddevalla kommun
296. Ulricehamns kommun
297. Umeå kommun
298. Upplands Väsby kommun
299. Upplands-Bro kommun
300. Uppsala kommun
301. Uppvidinge kommun
302. Vadstena kommun
303. Vaggeryds kommun
304. Valdemarsviks kommun
305. Vallentuna kommun
306. Vansbro kommun
307. Vara kommun
308. Varbergs kommun
309. Vaxholms kommun
310. Vellinge kommun
311. Vetlanda kommun
312. Vilhelmina kommun
313. Vimmerby kommun
314. Vindelns kommun
315. Vingåkers kommun
316. Vårgårda kommun
317. Vänersborgs kommun

318. Vännäs kommun
319. Värmdö kommun
320. Värnamo kommun
321. Västerviks kommun
322. Västerås kommun
323. Växjö kommun
324. Ydre kommun
325. Ystads kommun
326. Åmåls kommun
327. Ånge kommun
328. Åre kommun
329. Årjängs kommun
330. Åsele kommun
331. Åstorps kommun
332. Åtvidabergs kommun
333. Älmhults kommun
334. Älvdalens kommun
335. Älvkarleby kommun
336. Älvsbyns kommun
337. Ängelholms kommun
338. Öckerö kommun
339. Ödeshögs kommun
340. Örebro kommun
341. Örkelljunga kommun
342. Örnsköldsviks kommun
343. Östersunds kommun
344. Österåkers kommun
345. Östhammars kommun
346. Östra Göinge kommun
347. Överkalix kommun
348. Övertorneå kommun
349. Centerpartiet
350. Kristdemokraterna
351. Liberalerna
352. Miljöpartiet
353. Moderaterna
354. Socialdemokraterna
355. Sverigedemokraterna
356. Vänsterpartiet
357. Centerpartiets ungdomsförbund
358. Grön Ungdom
359. Kristdemokratiska ungdomsförbundet
360. Liberala ungdomsförbundet
361. Moderata ungdomsförbundet
362. Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund
363. Ungsvenskarna
364. Ung Vänster
365. Afrosvenskarnas Forum för Rättvisa

366. Afrosvenskarnas Riksförbund
367. Arbetarnas Bildningsförbund
368. ASOV Stockholm
369. Barnens Rätt i Samhället
370. Berättarministeriet
371. Delaktighet för unga
372. DemokratiAkademin
373. DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder
374. Dyslexiförbundet
375. Fanzingo
376. Folkets Hus och Parker
377. Friskolornas Riksförbund
378. Fritidsforum
379. Föreningen Svenskar i Världen
380. Handikappförbunden
381. Hela Sverige ska leva
382. Höj Rösten
383. Hörselskadades Riksförbund
384. Idéburna skolors riksförbund
385. Judiska Centralrådet
386. Katalys
387. Kristliga Föreningen av Unga Människor
388. Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer
389. Lika Unika
390. Lärarförbundet
391. Lärarnas Riksförbund
392. Make Equal
393. Megafonen
394. Män för Jämställdhet
395. Nationella Nätverket för Ungas Inflytande
396. Pensionärernas Riksorganisation
397. Riksförbundet Attention
398. Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning
399. Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter
400. Romano Pasos Research Centre
401. Rädda Barnen
402. Röda Korset
403. Saco Studentråd
404. Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige
405. SmåKom (De små kommunernas samverkan)
406. SNS – Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
407. STIL (Stiftarna av Independent living i Sverige)
408. StreetGäris
409. Studieförbunden
410. Svensk biblioteksörening
411. Svenska Celiakiförbundet
412. Svenska Muslimer för Fred och Rättvisa

413. Svenska Tornedalingars Riksförbund
414. Sverigefinländarnas delegation
415. Sverigefinska Riksförbundet
416. Sveriges Antidiskrimineringsbyråer
417. Sveriges Dövas Riksförbund
418. Sveriges Elevkårer
419. Sveriges elevråd – SVEA
420. Sveriges förenade studentkårer
421. Sveriges Kommuner och Landsting
422. Sveriges Kvinnolobby
423. Sveriges Muslimska Råd
424. Sveriges Pensionärsförbund
425. Sveriges Radio AB
426. Sveriges Television AB
427. Sveriges Ungdomsråd
428. Sveriges Utbildningsradio AB
429. Sverok – Spelhobbyförbundet
430. Synskadades Riksförbund
431. Tidningsutgivarna
432. Timbro
433. Tjejjouren.se
434. U LAND – Ung på landsbygden
435. Ung Minoritet
436. Unga Rörelsehindrade
437. Unga Synskadade

Remissvaren ska ha kommit in till Kulturdepartementet, 103 33 Stockholm senast den 21 juni 2016. Svaren bör lämnas både på papper i ett exemplar och per e-post (som både pdf- och word-fil) till ku.remissvar@regeringskansliet.se med hänvisning till diarienumret.

Remissvaren kan komma att publiceras på regeringens webbplats.

På grund av det stora antalet remissinstanser skickas enbart en kopia av betänkandet ut till varje instans, med undantag för domstolarna. Remissinstanserna kan utan kostnad få ytterligare högst 1 exemplar av betänkandet. Exemplaren beställs hos Wolters Kluwer kundservice, 106 47 Stockholm, telefon 08-598 191 90, e-post: kundservice@wolterskluwer.se. Ange vid beställning att exemplaren är avsett för remissändamål. Betänkandet finns också i elektronisk form på regeringens webbplats www.regeringen.se.

Några av instanserna som får denna remiss kommer också inom kort att få betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) och betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13) på remiss. Dessa tre utredningar är samtliga framtagna inom ramen för regeringens

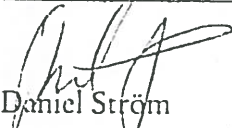
demokratipolitik men respektive utredning avser olika aspekter av politikområdet.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För andra remissinstanser innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner eller beställas från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Daniel Ström
Expeditions- och rättschef

Kopia till
Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm

Låt fler forma framtiden!

Del A

*Betänkande av 2014 års Demokratiutredning
– Delaktighet och jämlikt inflytande*

Stockholm 2016

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2016:5

Sammanfattning

2014 års Demokratiutrednings uppdrag har varit att utreda hur engagemanget inom den representativa demokratin kan öka och breddas och hur individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen kan stärkas. Uppdraget berör centrala aspekter av det demokratiska systemet och utredningen har antagit namnet 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande. Vårt fokus är det som ibland kallas för mellanvalsdemokrati, dvs. individers möjligheter att utöva inflytande på andra sätt än genom de allmänna valen.

Uppdraget, såsom det framgår av direktiven (se bilaga 1), rör huvudsakligen två former av politisk påverkan. Det handlar för det första om möjligheten att utöva inflytande som förtroendevald inom ramen för de representativa beslutsformerna och, för det andra, om möjligheterna att som enskild individ eller tillsammans med andra påverka politiska beslutsfattare mellan valen. Sådana aktiviteter kan ske genom formella påverkanskanaler, t.ex. folkomröstningar, medborgarförslag, medborgardialoger och remissvar, eller genom informella påverkanskanaler, t.ex. demonstrationer, mediekampanjer, namninsamlingar och direkta kontakter med politiker. Enligt direktiven ska vi också belysa frågor om representation och om de förtroendevalda avspeglar befolkningssammansättningen utifrån kön, bakgrund, ålder och funktionsförmåga. Utredningen ska också behandla frågor om ungas politiska representation, delaktighet och inflytande. Utöver de specifika frågor som nämns ovan har utredningen i uppdrag att undersöka och beskriva de samhällsförändringar som kan påverka individers demokratiska delaktighet och möjligheter till inflytande på sikt.

Vi har under utredningstiden haft ett stort antal avstämningar och möten med förtroendevalda och tjänstemän på olika nivåer i det politiska systemet, med företrädare för de politiska partierna,

representanter för civilsamhällsorganisationer och med intresserade från allmänheten. Vi har genomfört ett flertal enkäter, intervjuer och undersökningar samt beställt underlagsrapporter från sammanlagt 24 forskare. Dessa rapporter har presenterats och diskuterats på seminarier runt om i landet och har publicerats i en särskild forskarantologi. Vår ambition har varit att driva offentlig debatt och stimulera till samtal om de frågor som vi har haft i uppgift att utreda, men också att skapa oss en bredare och djupare bild av tillståndet i demokratin. Betänkandet är på detta sätt både en redogörelse för tillståndet i demokratin och en samling förslag, bedömningar och rekommendationer till hur demokratin kan utvecklas och förstärkas.

Demokratin är stark, men den politiska ojämlikheten ökar

Strax efter millenniumskiftet, i februari 2000, överlämnade den förra Demokratiutredningen sitt slutbetänkande till regeringen. Utredningen tillsattes i en tid då demokratin ansågs stå inför ett antal allvarliga utmaningar. Engagemanget inom folkrörelserna hade avtagit, de politiska partierna hade förlorat medlemmar och valdeltagandet var sjunkande. Intresset för politik ansågs vara lågt, i synnerhet bland unga.

Vissa av dessa utmaningar kvarstår nu, femton år senare. Samtidigt måste bilden nyanseras. Även om de traditionella folkrörelseorganisationerna engagerar färre individer är det medborgerliga engagemanget alltjämt högt. Engagemanget tar sig nya uttryck genom nätverksbaserade och mer informellt organiserade rörelser. Partierna är inte längre masspartier med stora medlemskåror, men antalet partiaktiva sjunker inte längre. Förtroendet för de politiska partierna är fortfarande lågt, men har stärkts. Valdeltagandet har ökat i de tre senaste riksdagsvalen. Attitydundersökningar visar att förtroendet för regeringen och riksdagen har ökat under de senaste femton åren. Intresset för politik bland unga är starkt.

Denna utredning kan konstatera att demokratin i dag står stark. Däremot är det politiska inflytandet inte jämnt fördelat. Klyftan mellan de som deltar och de som inte deltar har vidgats. Dessa deltagandeklyftor märks tydligt när det kommer till engagemanget i det civila samhällets organisationer, liksom i de politiska partierna.

De som är aktiva inom civilsamhällsorganisationer och politiska partier är i huvudsak välutbildade och socioekonomiskt resursstarka personer. Det är i synnerhet personer med låg utbildning och med lågavlönade jobb som har lämnat partierna. Det märks också när det kommer till förtroendet för demokratins institutioner och procedurer. Tilltron till demokratin är betydligt starkare bland resursstarka individer, dvs. personer med hög utbildning och inkomst, än bland resurssvaga. Samma förhållande gäller när det rör upplevelsen av att kunna påverka politiska beslut. Valdeltagandet har ökat under senare år, men skillnaderna mellan resurssvaga och resursstarka grupper är alltjämt stora. I riksdagsvalet var det ungefär 15 procentenheters skillnad i valdeltagande mellan hög- och lågutbildade liksom betydande skillnader i valdeltagandet mellan svensk och utrikes födda.

Skiljelinjen mellan de "demokratiskt aktiva" och de "demokratiskt passiva" sammanfaller i stor utsträckning med andra sociala och ekonomiska klyftor i samhället. De som inte deltar i demokratins processer har lägre utbildning, lägre inkomst och en betydligt svagare förankring på arbetsmarknaden. Vissa undersökningar visar även att gruppen passiva lider av ohälsa i större utsträckning än den demokratiskt aktiva gruppen. Skillnaderna avspeglar sig i vad som skulle kunna beskrivas som ett utanförskap och ett innanförskap eller som vidgade klassklyftor.

Därutöver är skillnaderna mellan dessa grupper i allt större utsträckning rumsliga och geografiska. De demokratiskt aktiva och de passiva bor i skilda bostadsområden, går i olika skolor och utövar sina fritidsintressen på olika platser. Detta avspeglar sig också i valdeltagandet. Skillnaderna mellan de valdistrikt i Stockholm, Göteborg och Malmö som hade högst och lägst valdeltagande var över 40 procentenheter i riksdagsvalet 2014. Vidare framträder deltagandeklyftor i konsumtionen av nyheter. Andelen "nyhetsundvikare" har ökat under senare år, och denna grupp består i stor utsträckning av personer med svaga socioekonomiska resurser. Den demokratiska arenan, dvs. de platser där tankar, åsikter och intressen utbyts, är allt mer segregerad. Detta är en stor utmaning för demokratin.

Ett ytterligare problem är att flera samhällstendenser såsom globaliseringen, digitaliseringen, demografiska förändringar och klimathotet kan förstärka olikheterna mellan olika grupper samtidigt som

dessa tendenser ställer demokratin och samhället i sin helhet inför nya utmaningar. Dessa samhällstendenser har och kommer under de närmaste åren förändra förutsättningarna för demokratin liksom för ekonomin, arbetsmarknaden och maktrelationerna i samhället. Flera av de utmaningar som vi i dag står inför innebär dessutom att vi kommer behöva fatta svåra beslut rörande fördelningen av resurser. Att med demokratis mekanismer skapa konsensus bakom de beslut som är nödvändiga för samhällets långsiktiga hållbarhet och utveckling är en utmaning inte bara för det politiska systemet utan för hela vårt samhälle.

En ny målsättning för demokratipolitiken

Det är viktigt att demokratipolitiken är inriktad på att möta de utmaningar som nämns ovan. Vi föreslår därför en ny målsättning för demokratipolitiken. Målsättningen ska vara "en hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande". Vi menar att demokratin blir starkare när det är många som deltar och upplever sig vara delaktiga i samhället. Ett brett deltagande ger bättre förutsättningar för att fler röster ska kunna komma till uttryck, vilket gör att inflytandet kan bli mer jämlikt. Ett jämlikt inflytande förutsätter också att alla har samma möjligheter att delta och påverka den politiska maktutövningen oavsett kön, hudfärg, språklig, etnisk eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller socioekonomisk status. Syftet med demokratipolitiken måste därför vara att öka deltagandet och att verka för att inflytandet utövas mer jämlikt.

Vi menar vidare att demokratin måste vara hållbar. Med detta menar vi en demokrati som kännetecknas av starka offentliga institutioner som kan fatta beslut effektivt, rättssäkert och transparent. Det förutsätter också att medborgarna har förtroende för demokratis institutioner och procedurer, att det demokratiska engagemanget är högt och att de flesta upplever att de kan påverka. En hållbar demokrati förutsätter slutligen att de mänskliga rättigheterna respekteras.

Denna målsättning måste efterföljas av åtgärder som syftar till att skapa ett jämlikt inflytande och ett ökat och breddat deltagande. Regeringen bör genomföra demokratifrämjande insatser inför

och mellan valen och dessa bör vara inriktade på att öka den politiska jämlikheten. Det handlar om att ge organisationer i det civila samhället förutsättningar att engagera grupper som annars inte deltar. Kommuner, landsting och regering har ett särskilt ansvar att ge medborgarna goda förutsättningar att delta och framföra synpunkter i politiska beslutsprocesser. Flera av våra förslag syftar till detta.

Det är dock svårt att i grunden förändra maktförhållanden i samhället genom demokratireformer eller åtgärder för att främja deltagandet. Vårt uppdrag är begränsat till att analysera individers möjligheter till delaktighet och inflytande mellan valen och inte maktrelationerna i samhället ur ett vidare perspektiv. Mot bakgrund av omfattningen och djupet av de samhällsförändringar vi bevittnar i dag föreslår vi att en utredning tillsätts med uppgift att sammanställa kunskap om hur maktförhållandena i det svenska samhället har förändrats sedan millenniumskiftet. En sådan maktutredning ska bidra med ett underlag som ger politiska beslutsfattare bättre förutsättningar att fatta långsiktiga och ändamålsenliga beslut för att möta de utmaningar som samhället och demokratin står inför på sikt.

De politiska partierna är inte i kris

Vår analys visar att föreställningen om en partikris i stora drag kan avskrivras. Medlemsutvecklingen i partierna är inte längre negativ. Medlemmarna spelar också en annorlunda roll i partierna än tidigare. Kommunikationen med väljarna har underlättats genom den digitala tekniken medan valrörelserna har professionaliserats och partierna har anställt mer personal. Samtidigt hade var fjärde lokal partiorganisation svårigheter att hitta kandidater till vallistorna inför de allmänna valen år 2014. Det är därför viktigt att partierna fortsatt verkar för att rekrytera nya medlemmar.

Partierna måste utveckla sitt rekryteringsarbete

Ett problem för partidemokratin är att personer som uppger att de är lågutbildade, har arbetarklassbakgrund, är födda utanför Sverige, är unga eller kvinnor är underrepresenterade bland medlemmarna. Det kan medföra att partierna har svårt att fånga upp de åsikter och

perspektiv som dessa grupper har. Vår översyn visar att samtliga partier arbetar för att värva medlemmar, och att de flesta partier verkar för att rekrytera medlemmar från underrepresenterade grupper, såsom kvinnor, unga och utrikes födda. Samtidigt visar undersökningar att de flesta som engagerar sig i ett parti gör det eftersom de själva befinner sig i ett sammanhang med andra partiaktiva. Sammantaget består partierna av en socialt sammanhållen grupp som ofta har ryggarna utåt.

Vi anser därför att partierna måste utveckla sitt rekryteringsarbete. Partierna bör aktivt arbeta med att söka upp nya medlemmar utanför de redan aktivas nätverk. För rekryteringen av unga är det av särskild betydelse att partierna är närvarande i skolan, på fritidsgårdar och i föreningslivet. För att kontaktytor ska uppstå med personer som annars inte skulle gå in i ett parti är det också viktigt att partierna är fysiskt närvarande i lokalsamhället, även mellan valkampanjerna. Det gäller särskilt i områden med hög arbetslöshet och en stor andel utlandsfödda.

Motverka professionaliseringen av partierna

De politiska partierna professionaliserar sin verksamhet alltmer. Professionaliseringen leder till att politikutvecklingen inom partierna i stor utsträckning drivs av personer som inte är eller har varit förtroendevalda och därmed inte har erfarenhet av det politiska beslutsfattandet. Det ökade antalet anställda idéutvecklare, s.k. policyprofessionella, kan också leda till att medlemmarnas möjligheter att delta i idéutvecklingen minskar. En utveckling med ett ökat antal politikutvecklare som inte har erfarenhet av ett förtroendeuppdrag kan leda till att politiken driver bort från den faktiska verklighet som väljarna upplever och som de förtroendevalda på lokal nivå har att hantera.

Partierna är också mer fokuserade på de opinioner och åsikter som framförs genom olika medier än på kommunikationen med enskilda väljare. Den politiska debatten i media är viktig, men med tanke på att det är allt färre som följer de etablerade medierna och deltar i den åsiktsbildning som sker i dessa finns det en risk att partierna inte fångar upp de bredare åsikterna i samhället. Det finns också en risk att partierna blir mer mottagliga för det påverkans-

arbete som olika intresseorganisationer och PR-byråer bedriver genom medierna.

Partierna måste reformera sina organisationer

Den del av befolkningen som identifierar sig med ett politiskt parti har sjunkit kraftigt, vilket gör det svårare att mobilisera politiskt intresserade utifrån en ideologisk samhörighet. Denna utveckling kan delvis förklaras av värderingsförändringar, som individualiseringen och en minskad auktoritetstro. Människor är i dag mer benägna att engagera sig i sakpolitiska frågor än långsiktigt i ett politiskt parti. Förtroendet för de politiska partierna har visserligen stärkts under 2000-talet, men partierna är alltjämt en av de samhällsinstitutioner som allmänheten hyser lägst förtroende för. Det är troligt att många väljer andra sätt att uttrycka sitt politiska engagemang eftersom de inte tror att det är möjligt att påverka genom ett politiskt parti. Vår översyn visar också att en stor del av medlemmarna anser att interndemokratin är dålig, även om medlemsinflytandet har stärkts över tid. De individer som i dag väljer att gå in i ett politiskt parti är mer engagerade och ställer större krav på inflytande än tidigare.

Det är viktigt att partierna inte är exklusiva kanaler för inflytande som enbart är tillgängliga för en liten krets av partiaktiva. Vi menar därför att partierna bör verka för att partimedlemmar på lokal nivå får möjligheter att delta i idéutvecklingen. Partierna bör också överväga att oftare ha medlemsomröstningar om principfrågor och att öka inflytandet vid val av partiledare. Samtidigt är medlemmar i partierna i dag inte särskilt representativa för samhället i övrigt och en förstärkt interndemokrati skulle därför kunna leda till att partierna fjärrar sig ytterligare från övriga delar av befolkningen.

Det går inte att förvänta sig att partierna kommer att återta den roll i demokratin som de en gång hade. Medlemsminskningen beror inte enbart på partierna själva, utan är också en effekt av att samhällsengagemanget som sådant har förändrats. Mot denna bakgrund bör väljarna få möjlighet att förmedla sina intressen och åsikter till beslutsfattarna även på andra sätt än genom de politiska partierna. Våra förslag om att fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att framföra sina synpunkter inför beslut liksom

införandet av förslagsrätt på lokal och nationell nivå, s.k. folk-motion, förstås mot den bakgrunden.

Se över partistödet

Vår översyn visar att det offentliga stödet till de politiska partierna inte fullt ut används i enlighet med vad det är avsett för. Stödet till riksdagsledamöter, som syftar till att bistå ledamöternas arbete, används i stor utsträckning till annan verksamhet än riksdagsarbete. Därutöver överförs delar av det kommunala partistödet till nationell nivå. Samtidigt visar vår översyn att antalet politiska sekreterare och hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda i kommuner och landsting har ökat på senare tid. En anledning till detta är att den politiska majoriteten i kommunerna ofta försäkrar sig om ett stöd från mindre partier genom att bl.a. erbjuda avlönade politiska sekreterartjänster. Sammantaget anser vi att det finns skäl att tillätta en bredare översyn av partistödet. Översynen bör i första hand ha till uppgift att klargöra i vilken mån de olika formerna av partistöd används på ett ändamålsenligt sätt och om det finns skäl att göra förändringar och förtydliganden om hur stöden ska fördelas, användas och redovisas.

De förtroendevalda och den sociala representativiteten

Vi har gjort en analys av de förtroendevaldas representativitet utifrån kön, bakgrund (födelseland) och ålder. När det kommer till dessa tre aspekter kan vi konstatera att politiken inte är jämställd eller jämlik.

Även om kvinnors representation i riksdagen har minskat de två senaste mandatperioderna har jämställdheten i kommun- och landstingsfullmäktige förbättrats över tid. Det är i dag något fler kvinnor som innehar tyngre poster, såsom kommun- eller landstingsstyrelsens ordförande, än vad det var vid ingången av millenniumskiftet. Totalt sett är dock kvinnor underrepresenterade på inflytelserika positioner. Kvinnliga politiker är mer utsatta för hot, våld och trakasserier och lämnar sina uppdrag under och efter mandatperioden i högre utsträckning än män. Kvinnor är också tydligt underrepresenterade i kommunala bolagsstyrelser.

Därutöver avspeglar inte de politiska församlingarna den mångfald som i dag finns i det svenska samhället. Utrikes födda är underrepresenterade på alla nivåer i politiken. Personer som invandrat till Sverige engagerar sig politiskt i lägre utsträckning än inrikes födda, vilket delvis kan förklara underrepresentationen, men delaktigheten ökar med vistelsetiden i Sverige. Upplevelser av diskriminering är också en faktor som påverkar delaktigheten bland utrikes födda. Bostadssegregeringen innebär att det är en stor andel utrikes födda som bor i politikerglesa bostadsområden. Eftersom de flesta som går in i politiken gör det för att de kommer i kontakt med andra partiaktiva är det därmed mindre sannolikt att utrikes födda uppmanas att engagera sig partipolitiskt. Undersökningar visar också att utrikes födda avancerar långsammare mot de tyngre uppdragen än inrikes födda.

Unga under 29 år är den grupp som är mest underrepresenterad i kommun- och landstingfullmäktige i relation till andelen bland de röstberättigade medan äldre är kraftigt underrepresenterade i riksdagen. Det kan leda till att ungas och äldres perspektiv inte tillgodoses i det lokala respektive det nationella beslutsfattande. När det gäller unga medför underrepresentationen i den lokala demokratin att det är få unga som får erfarenhet av att ha ett förtroendeuppdrag, vilket är viktigt för det fortsatta politiska engagemanget.

Social representativitet är viktigt för demokratins legitimitet

Vi menar att förutsättningarna för ett jämlikt politiskt inflytande blir bättre när alla delar av befolkningen är representerade i de beslutsfattande församlingarna. Social representativitet är en rättvisefråga och en fråga för demokratins legitimitet. Politiker som delar sociala och kulturella erfarenheter med en särskild väljargrupp har en bättre förmåga att fånga upp, lyssna in och förmedla väljares intressen och åsikter. Dessutom påverkar representativiteten delaktigheten i samhället. Det är rimligt att anta att när en individ upplever sig vara representerad blir den också motiverad till att delta.

Ansträngningarna för att uppnå politisk jämlikhet är huvudsakligen en fråga för de politiska partierna och därför lämnar vi ett antal rekommendationer för hur ett arbete med att förbättra repre-

sentativiteten skulle kunna gå till. Partierna i en kommun eller ett landsting bör t.ex. komma överens om att samordna sin nomineringsprocess på så sätt att könsbalansen i styrelser och nämnder blir jämnare. Detta är särskilt viktigt vid tillsättningen av kommunala bolagsstyrelser där kvinnors underrepresentation är påtaglig. Vi menar också att partierna bör ha som princip att alltid nominera två kandidater: en man och en kvinna. Det skulle underlätta för valberedningen att samordna tillsättningen.

De förtroendevaldas villkor

Den kommunala politikens villkor har förändrats under senare år. Antalet nämnder och uppdrag minskar, samtidigt som uppdragen koncentreras till ett mindre antal förtroendevalda. Inflytandet i den kommunala politiken utövas också av en allt mindre skara av ledande förtroendevalda. Vi anser att det finns ett värde med att det är en stor andel av befolkningen som har erfarenhet av att delta i politiska beslutsprocesser och därför bör inte uppdragen minska ytterligare vid reformer av den politiska organisationen. För att stimulera det demokratiska deltagandet på lokal nivå kan kommuner också genomföra försök med direktval för ett begränsat antal platser i en geografisk nämnd.

Medialiseringen av politiken har lett till att politikerrollen blivit mer krävande. Samtidigt sker beslutsgången i ett snabbare tempo och de politiska besluten är i sig mer komplexa. Dessa omständigheter påverkar vem som väljer att engagera sig politiskt. Antalet förtroendevalda som lämnar sina uppdrag i förtid är också högt. Unga under 29 år och kvinnor med hemmavarande barn är överrepresenterade bland de förtroendevalda som hoppar av i förtid.

Villkoren för förtroendeuppdragen måste anpassas så att det går att ägna sig åt ett förtroendeuppdrag och samtidigt ha tid till heltidsarbete och familjeliv. Det krävs en ny möteskultur där långdragna sammanträden är undantag. Det kan vara lämpligt att tillämpa stopptider liksom att öppna upp för ett mer frekvent användande av deltagande på distans. Åtgärder bör också genomföras för att underlätta för förtroendevalda med barn i behov av tillsyn. Kommuner skulle t.ex. kunna tillämpa mer generösa regler för barn-

omsorg och förskola i samband med politiska möten i kommunen eller landstinget.

Möjlighet att behålla sitt uppdrag trots flytt från kommunen

Under mandatperioden 2010 till 2014 lämnade var femte förtroendevald sitt uppdrag i förtid. Var tredje avhopp berodde på flytt från kommunen, och när det kommer till unga under 29 år var det 57 procent som lämnade sitt uppdrag av denna anledning. Detta kan förklaras av att unga är mer rörliga då de ännu inte börjat studera eller etablerat sig på arbetsmarknaden. Det finns redan i dag en möjlighet för fullmäktige att besluta att en förtroendevald som är vald av fullmäktige får behålla sitt uppdrag trots flytt från kommunen. Vi föreslår att denna möjlighet också ska omfatta de folkvalda fullmäktigeledamöterna.

Förtroendevalda ska kunna utöva sina uppdrag under trygga och säkra former

Enligt Brottförebyggande rådets kartläggning utsattes en av fem förtroendevalda under 2013 för hot, våld eller trakasserier. Varannan heltidspolitiker blev utsatt och majoriteten av dessa blev hotade eller trakasserade vid upprepade tillfällen. Med tanke på att en av fyra uppger att de censurerat sig själva på grund av rädsla för trakasserier kan detta anses ha en effekt på demokratin. Vi anser att det är viktigt att samtliga förtroendevalda får ett stöd i det fall de utsätts för våld, hot eller trakasserier och att de därmed kan känna sig trygga när de tar på sig och utför ett förtroendeuppdrag. Vi föreslår därför att det i kommunallagen ska införas en bestämmelse som anger att kommunerna och landstingen ska verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.

Möjlighet att vara ledig från sitt förtroendeuppdrag

Det är viktigt att de ersättningsbestämmelser som gäller inte upplevs som ett hinder för de förtroendevalda. Ersättning för inkomstbortfall vid möten måste vara skäligt och täcka alla delar av inkomsten. Vi anser vidare att det finns anledning att anpassa den rättsliga regleringen för uppdragen till den faktiska samhällsutvecklingen. Det gäller inte minst regleringen av sjuk- och föräldraledighet. Det är fler kvinnor än män som hoppar av i förtid eller gör långa uppehåll i sina politiska karriärer för att vara föräldralediga och detta får sammantaget konsekvenser för jämställdheten i lokalpolitiken. Vi föreslår därför att det ska vara möjligt att under en begränsad tid vara ledig från sitt uppdrag för att vara föräldra- eller sjukledig. Fullmäktige ska kunna tillsätta en ersättare under ledigheten.

Den lokala politikens organisering

Under senare år har en maktförskjutning skett från fullmäktige och fritidspolitikerna till ledamöterna och ordföranden i kommun- och landstingsstyrelsen. Fullmäktige, som enligt kommunallagen är kommunens och landstingets beslutande församling, har en svag ställning. Dessutom sker beredningen av beslut ofta utanför de formella institutionerna, t.ex. genom förhandlingar mellan partier som gemensamt styr kommunen eller landstinget. Detta påverkar både fullmäktiges och väljarnas möjligheter till insyn i beslutsfattandet och ansvarsutkrävande av beslutsfattarna.

För att ge fullmäktige makt att granska och utkräva ansvar anser vi att fullmäktige bör upparbeta en praxis för den interna granskningen av maktutövningen i kommunen eller landstinget. Vi anser vidare att fullmäktige bör fatta beslut om uppdragsbeskrivningar som förtydligar rollfördelningen mellan olika förtroendevalda, i synnerhet den roll som ordförande i styrelsen och nämnder samt övriga kommunal- och landstingsråd har i politiken. Ur ett medborgarperspektiv är det rimligt att kräva att fullmäktige klargör vilka funktioner dessa förtroendevalda har i den lokala demokratin.

För att motverka elitism och maktkoncentration i politiken anser vi att det också är nödvändigt att verka för en ökad omsättning av de kommunala förtroendeuppdragen. Vi anser att partierna internt eller gemensamt i fullmäktige bör överväga en begränsning i

hur länge en enskild förtroendevald kan inneha ett tyngre uppdrag, t.ex. som ordförande i styrelsen eller i en nämnd. Det skulle öppna upp möjligheter för fler kandidater att träda fram och få betydelsefulla positioner inom politiken. Det skulle också kunna bryta den sociala homogenitet som i regel gör sig gällande högre upp i politiken.

För att öka partiernas synlighet i den lokala demokratin bör fullmäktige, på samma sätt som riksdagen, med jämna mellanrum arrangera allmänpolitiska debatter eller debatter om dagsaktuella frågor i kommunen eller landstinget. Sådana debatter kan bidra till att det allmänna intresset för lokalpolitiken ökar och att lokala partiföreträdare får tillfälle att uttrycka sina ståndpunkter i olika samtidsfrågor. Vi föreslår därför att fullmäktigepresidiet ska kunna fatta beslut om att en allmänpolitisk debatt ska hållas utan samband med ordinarie ärendehantering.

Möjligheter att påverka nationella beslutsprocesser genom institutionella kanaler: remiss, samråd och kommittéväsendet

Den formella kanalen för påverkan på den nationella nivån, remissväsendet, är viktig för att enskilda och intresseorganisationer ska kunna framföra sina synpunkter inför beslut. Åsiktsutbytet inom remissväsendet sker enligt formella regler och ger därmed förutsättningar för transparens och ett jämlikt deltagande. Vid sidan av remissväsendet har användningen av samråd, hearings och konsultationer med särskilt inbjudna organisationer blivit ett allt vanligare sätt för Regeringskansliet att inhämta allmänhetens synpunkter, åsikter och intressen och för att stämma av underlag inför regeringsbeslut.

Öppna upp remissprocesserna och samråden

Vår översyn visar att det i huvudsak är etablerade och resursstarka organisationer som deltar i remissväsendet liksom i samråd och hearings. Mot bakgrund av att de traditionella folkrörelseorganisationerna har förlorat medlemmar och fått en svagare lokal förankring, samtidigt som nyare rörelser har uppkommit på lokal nivå, finns det en risk att de synpunkter och perspektiv som kanaliseras

genom dessa formella kanaler inte är representativa för den breda allmänheten. Det är därför viktigt att remisslistorna och inbjudningar till samråd och hearings vidgas så att nya delar av det civila samhället blir representerade. Riktlinjer för samråd och hearings bör utarbetas.

Elektronisk förvaltning och digitala samråd

Regeringen har beslutat om en målsättning om att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Regeringen ska enligt sin e-förvaltningsstrategi verka "för öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet". Det är i detta sammanhang anmärkningsvärt att Regeringskansliet inte har utvecklat sin elektroniska förvaltning. Regeringskansliet har förvisso en särskilt utifrån de krav på säkerhet och sekretessbehandling som kan ställas på den myndighet som ska bistå regeringen, men i flera aspekter leder den bristande digitaliseringen till att insynen och delaktigheten blir lidande. Detta gäller inte minst remisshanteringen.

Vi anser att den formella remissprocessen bör kompletteras med ett digitalt samråd som gör det möjligt att lämna synpunkter på konkreta frågeställningar. Digital teknik bör också användas vid övriga samråd, hearings och konsultationer och därigenom göra det möjligt att lämna synpunkter utan att vara fysiskt närvarande. Slutligen bör Regeringskansliet se över hur den elektroniska förvaltningen kan utvecklas. För att ett sådant utvecklingsarbete ska komma till stånd föreslår vi att en arbetsgrupp sätts upp under Förvaltningsministern eller IT-ministern.

Utredningars och kommittéers förutsättningar att samråda

Enligt vår översyn har enskilda och intresseorganisationers möjligheter att påverka politiken genom kommittéväsendet försämrats. Direktiv har blivit mer detaljerade, det är ofta på förhand givet vad utredningarna ska komma fram till och utredningstiden har blivit kortare. Med fler enmansutredningar som har kort tid på sig har kommittéväsendets roll som konsensusbyggare försvagats. Enligt vår bedömning är det därför viktigt att kommittéer och utredningar uppmanas i sina direktiv att samråda och att de ges tillräckligt med

tid för att kunna stämma av och inhämta synpunkter från intresseorganisationer och allmänheten.

Möjligheter att påverka nationella beslutsprocesser genom icke-institutionella kanaler

Vår översyn visar att de informella kontakterna mellan intresseorganisationer och beslutsfattare på nationell nivå har ökat i omfattning under senare år. Denna utveckling är delvis ett resultat av att relationerna mellan beslutsfattandet och intresseorganisationer har ändrat karaktär. Den kan också förklaras av att politiken i sig blivit mer komplex och att kunskaps- och informationsbehovet har ökat. Därutöver har politiken anpassats till nyhetsmedierna, vilket har resulterat i att den politiska kommunikationen har fått en allt större betydelse och att antalet personer som har politisk idéutveckling och påverkan som heltidssyssla, s.k. policyprofessionella, har ökat. Denna utveckling måste betraktas som en av de största förändringarna av den svenska demokratin som har skett under de senaste femton åren.

Vi anser att det finns skäl att vara vaksam på en utveckling där politik- och idéutvecklingen i större utsträckning sker på arenor där enskilda individer inte har möjlighet att fritt delta eller bli representerade. En sådan utveckling skulle kunna innebära att den enskilde får sämre möjligheter till delaktighet, inflytande och insyn i politiken. Det kan också innebära att förutsättningarna för väljarna att utkräva ansvar av de folkvalda försämras. Dessutom är påverkansarbetet en fråga om resurser, vilket inverkar på den politiska jämlikheten.

Kontakterna mellan beslutsfattare och intresseorganisationer bör inte regleras

I nuläget utgör inte lobbyingen i form av informella kontakter mellan beslutsfattare och intresseorganisationer en direkt utmaning för demokratin. Vi förespråkar därför inte att någon form av reglering införs som förändrar förutsättningarna för intresseorganisationernas kontakter med beslutsfattare, t.ex. en registrering av

lobbyister. Denna typ av reglering är svår att utforma på ett ändamålsenligt sätt som inte medför negativa effekter för demokratin.

Det påverkansarbete som intresseorganisationer, PR-byråer eller tankesmedjor genomför riktar sig i första hand till medier. För att medborgarna ska ha goda möjligheter till insyn och ansvarsutkrävande är det centralt att det finns medieaktörer som har kapacitet att fritt granska maktutövandet, producera journalistik som håller hög kvalitet och möjliggöra en offentlig debatt där flera olika röster och perspektiv kommer till uttryck. Mot denna bakgrund anser vi att det är viktigt att regeringen vidtar åtgärder för att skapa förutsättningar för en levnadskraftig, oberoende och mångfacetterad mediamarknad och för en stark och självständig public service.

Medborgerlig förslagsrätt i riksdagen bör införas

För att vitalisera demokratin och stärka de enskilda medborgarnas inflytande över beslutsfattandet föreslår vi att en medborgerlig förslagsrätt i riksdagen, en s.k. folkmotion, ska införas. En folkmotion innebär att en enskild individ som har rösträtt till riksdagen får möjlighet att väcka ett förslag och om detta får stöd av en procent av de röstberättigade till riksdagen ska det tas upp som en motion i riksdagen. Folkmotionen ska kunna lämnas och stödjas över internet. Om motionen fått tillräckligt stöd väcks den i riksdagen på samma sätt som motioner av riksdagsledamöter och utskottsbehandlas. Beroende på vad motionen kräver kan ett bifall till motionen leda till ett utskottsinitiativ eller ett tillkännagivande till regeringen. Förslaget om folkmotion är inspirerat från det s.k. medborgarinitiativet som finns i Finland.

Med en möjlighet att väcka en folkmotion i riksdagen får alla individer tillgång till en formell kanal för att göra sin röst hörd. Detta skulle kunna innebära att det övertag som de resursstarka organisationerna har i opinionsbildningen kan vägas upp. Det skulle också skapa transparens i påverkansarbetet. Införandet av folkmotion kan också motiveras av de politiska partiernas försvagade ställning och de förändrade formerna för politiskt deltagande och engagemang. En sådan reform skulle innebära en ändring av riksdagsordningen. Vi föreslår därför att införandet av medborgerlig förslagsrätt, folkmotion, ska utredas i särskild ordning.

Insynen i riksdagsarbetet

Mot bakgrund av att de informella kontakterna mellan intresseorganisationer och riksdagen har ökat under senare tid kan det finnas skäl att vidta åtgärder för att försäkra att maktutövandet sker i transparenta former. För att medborgarna ska ha möjlighet att framföra sina åsikter och intressen på nationell nivå är det också viktigt att riksdagsledamöterna har goda förutsättningar till kommunikation med medborgarna. I syfte att underlätta kontakten med väljarna anser vi att det kan finnas skäl att se över ledamotsstödet och om delar av detta bör knytas till en finansiering av kansliresurser i ledamöternas valkretsar.

Medborgardialog och samråd i kommuner och landsting

Medborgardialoger och samråd där individer, intresseorganisationer eller andra aktörer bjuds in att delta i beslutsprocesser är vanligt förekommande i kommuner och landsting. Medborgardialoger kan bidra till att beslut kan få en djupare förankring och starkare legitimitet. De kan också bidra till att intressekonflikter eller missnöjesyttringar undviks vid genomförandet av politiska beslut. Medborgardialoger som inger förhoppningar om ett inflytande som inte infrias kan däremot leda till att förtroendet för demokratin som sådan undermineras. Det finns också en risk att medborgardialoger leder till politisk ojämlikhet om deltagandet inte är representativt för kommun- eller landstingsinvånarna.

Fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut

För att medborgardialogerna ska ge positiva demokratieffekter är det viktigt att användandet av medborgardialoger och andra samrådsprocesser formaliseras. Det måste bli tydligt för medborgarna om när och i vilka frågor som kommuner och landsting avser att hålla ett samråd eller medborgardialog samt vilka möjligheter till påverkan som dialogerna ger. Vi föreslår därför att det ska framgå av kommunallagen att fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut.

Med en sådan bestämmelse motiveras fullmäktige att stämma av och förankra beslut samtidigt som fullmäktige har ansvar för beredningen och beslutsfattandet. Bestämmelsen framhåller värdet av ett medborgerligt engagemang, vilket är en av de uttalade grundprinciperna till kommunallagen.

Bestämmelsen är en målsättningsparagraf och ska ses som en demokratisk princip. Det är fullmäktige som beslutar om hur medlemmarna ska kunna delta och framföra sina synpunkter och om vilka beslut som ska beredas med ett medborgerligt deltagande. Förslaget innebär att samtliga medlemmar, även unga och utländska medborgare som är folkbokförda, men som än inte har rösträtt, liksom fastighetsägare som är juridiska personer, såsom ideella organisationer och företag, kan beredas möjligheter att framföra sina synpunkter.

Riktlinjer och principer för medborgardialoger och samråd

Vi menar att det finns fördelar med att fullmäktige antar riktlinjer eller principer om när och inför vilka beslut som medlemmarna ska ges tillfälle att framföra synpunkter samt om hur medborgardialoger eller samråd ska genomföras. Riktlinjerna eller principerna bör bl.a. omfatta samrådets och medborgardialogernas plats i beredningsprocessen, vilka dialogerna riktar sig till liksom hur kommunerna och landstingen bjuder in och kommunicerar resultaten av samråd och dialog. Vi ger också rekommendationer om att åtgärder bör vidtas som syftar till att förstärka den politiska jämlikheten vid genomförandet av medborgardialoger. Vi menar vidare att digital teknik bör användas i så stor utsträckning som möjligt och att resultaten av medborgardialogerna ska återkopplas till de som har deltagit och berörs. Vi föreslår därutöver att kommunerna och landstingen bör ha en plats på sin webbsida där all information som är relevant för medborgarnas demokratiska delaktighet finns tillgänglig och samlad.

Det förstärkta folkiniciativet

Förstärkningen av medborgarnas möjligheter att påkalla folkomröstningar i kommuner och landsting har lett till att antalet folkiniciativ och lokala folkomröstningar har ökat. Detta har skapat spänningar i den lokala demokratin. Några av de konflikter som uppstått har berott på oklarheter i hur bestämmelserna för folkiniciativet ska tolkas.

För att förenkla initiativprocessen föreslår vi att det inte ska vara nödvändigt för initiativtagare att uppge egenhändiga namnteckningar och att det därmed blir möjligt att samla in underskrifter via internet. Underskrifter som sker över internet och med hjälp av e-legitimation innebär att valideringsprocessen kan bli mer rättssäker, ske snabbare och ta mindre resurser i anspråk. Dessutom är insamling via internet förenligt med de rådande formerna för politiskt engagemang där internet och sociala medier har stor betydelse för det politiska deltagandet. För att en tillförlitlig namnsamling över internet ska bli teknisk möjlig för det stora flertalet föreslår vi att en nationell webbplats för detta ska inrättas.

Vi föreslår vidare ett förtydligande av bestämmelserna om hur det nödvändiga antalet namnunderskrifter för att väcka ett folkiniciativ ska fastställas. Ett problem med de folkomröstningar som inte har hållits i samband med de allmänna valen är att valdeltagandet har varit lågt. Vi anser att konflikter skulle kunna undvikas om de politiska partierna innan folkomröstningen kommunicerar vad som enligt dem krävs för att utslaget i folkomröstningen ska respekteras.

Även om det har uppstått problem i samband med folkiniciativet och folkomröstningarna menar vi att det principiella värdet av att väljarna har en möjlighet till direktdeltagande i politiska beslutsprocesser överväger de negativa erfarenheterna. De flesta folkomröstningarna som varit sedan år 2011 har stimulerat det demokratiska deltagandet lokalt och det finns inget som tyder på att folkiniciativet har påverkat den politiska jämlikheten eller förtroendet för demokratin negativt. De problem som har uppstått har i första hand berott på att de styrande politikerna inte tagit hänsyn till eller bemött starka folkopinioner som uttryckts av olika väljargrupper mellan valen. För att förebygga sådana missnöjesyttringar är det viktigt att kommunerna och landstingen i enlighet med vårt

förslag ovan verkar för att ge medlemmarna förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut.

Medborgarförslag och folkmotion

Vår översyn av medborgarförslaget visar att det gett begränsade demokratieffekter. Medborgarförslaget har främst använts som en förslagslåda eller en synpunktshantering för vardagsnära frågor och de fåtal personer som lämnar förslag är inte representativa för befolkningssammansättningen i dess helhet. Behandlingen av medborgarförslagen tar också mycket tid och resurser i anspråk. Därutöver skapar medborgarförslag en relation mellan enskilda medborgare och förtroendevalda, men inte mellan de förtroendevalda och sammanslutningar av medborgare. Enskilda förslag stimulerar därmed inte till en vidare dialog och ger heller ingen antydning om det finns en stark opinion i den fråga som väcks.

I syfte att stärka dialogen mellan väljare och förtroendevalda och förenkla den administrativa hanteringen för kommunerna och landstingen föreslår vi att medborgarförslaget ersätts av ett nytt verktyg, folkmotion, som blir tvingade för alla kommuner och landsting. Alla folkbokförda i en kommun eller en kommun inom landstinget, dvs. även de som inte har rösträtt i kommun- och landstingsvalen, ska ha möjlighet att lämna förslag om något som rör kommunens eller landstingets verksamhet. Folkmotioner som under en period av sex månader får ett stöd av minst en procent av de folkbokförda i kommunen eller landstingen ska beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att folkmotionen väcktes. Hanteringen av en folkmotion ska ske på samma sätt som för ett medborgarförslag, vilket innebär att fullmäktige får överlåta till styrelse eller annan nämnd att besluta i ärenden som väckts genom folkmotion. För undertecknandet av folkmotionen gäller samma regler som för folkinitiativet, dvs. att insamlingen av namn ska kunna ske över internet. Enskilda individer kan därmed för namninsamling till en folkmotion välja att använda den webbportal som vi föreslår ska inrättas på nationell nivå.

Ungas delaktighet och inflytande

De flesta unga upplever att de saknar inflytande över det politiska beslutsfattandet och en stor del av de unga känner sig inte delaktiga i samhället. Unga är därutöver underrepresenterade i de politiska partierna, i de politiska församlingarna och i föreningslivet. På samma sätt som för äldre finns det skillnader i deltagandet utifrån faktorer såsom socioekonomisk bakgrund, kön, funktionsförmåga och utländsk bakgrund. Undersökningar visar samtidigt att det politiska intresset är starkt bland unga i dag. En stor andel av de unga är engagerade och vill påverka politiken. Unga visar en stark tilltro till demokratin och de allra flesta uttrycker ett stöd för de grundläggande demokratiska värderingarna. Sammantaget anser vi att det är nödvändigt med ett perspektivskifte när det kommer till synen på unga. Vi bör inte se unga som en utmaning för demokratin utan i stället bör ungas engagemang och intresse ses som en tillgång för demokratin. Fokus bör vara på att bjuda in unga människor att delta brett i den lokala demokratin.

Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder

Vi föreslår att en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år sker vid valen till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Försöksverksamheten ska genomföras i kommuner som ansöker till regeringen om detta och den ska därefter följas upp och utvärderas. En sänkning av rösträttsåldern till 16 år innebär att genomsnittsåldern för förstagångsväljare blir 18 år, från nuvarande 20 år. Det skulle innebära ett incitament för unga att intressera sig för den lokala politiken och därmed motivera fler att vilja ta ett förtroendeuppdrag. Genom att rösträttsåldern infaller då en person fortfarande går i skolan ökar också samhällets möjligheter att påverka ett röstningsbeteende på längre sikt. Samtidigt ger det skolan ett konkret tillfälle att undervisa om demokratifrågor. En försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder är därutöver i linje med det nationella målet för ungdomspolitik, enligt vilket unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen. Försöksverksamheten ska enbart gälla kommunala val och folkomröstningar, i vilka flera frågor som direkt berör ungas vardag avgörs. När det gäller val till riksdagen är det viktigt att rösträtten fortsatt är knuten till myndighetsåldern.

Ungas deltagande i beslutsfattande i kommuner och landsting

Vårt förslag om att fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut innebär att kommunerna och landstingen även bör tillgodose ungas perspektiv i beslutsprocesserna. Ett sätt att göra detta är genom inflytandeforum, som ungdomsråd eller motsvarande, där unga inbjuds att medverka i politiska beslutsprocesser. Samråd med sådana inflytandeforum bör vara en formell del i beredningsprocesser på lokal och regional nivå. Samtidigt är det viktigt att dessa forum verkligen är representativa för gruppen unga i kommunen eller landstinget. Det är också viktigt att formerna för samråd anpassas efter ungas förutsättningar att delta. Kommuner och landsting bör anta ett regelverk för hur ungas perspektiv ska tillgodoses i beslutsprocesserna liksom en policy eller en handlingsplan för den lokala ungdomspolitikerna.

Skolans demokratiuppdrag

Vi anser att kunskapen om hur kommuner och landsting fungerar samt formerna för medborgerligt inflytande i det politiska beslutsfattandet bör öka bland skolelever. Skolor bör i större utsträckning samverka med förvaltningen i kommuner och landsting och träffa företrädare för de politiska partierna på lokal nivå. Vi föreslår därför att den lokala demokratins funktionssätt ska ingå som en av insatserna i det nationella skolutvecklingsprogrammet. Detsamma ska gälla för kunskap om kritisk granskning och källkritik. Vi menar vidare att föreningsengagemanget i grund- och gymnasieskolorna måste stödjas.

Även universiteten och högskolorna har en central plats i demokratin. Det är därför viktigt att de politiska studentförbunden, politiska partier och andra föreningar som baseras på en värdegrund av demokrati och mänskliga rättigheter har goda förutsättningar att verka på högskolorna. För att betona högskolornas betydelse för demokratin anser vi att det bör framgå av högskolelagen att högskolorna ska verka för att främja demokratins centrala principer och respekten för allas lika värde.

Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättningar är något mindre delaktiga i demokratin än den övriga befolkning. Detta avspeglar sig i valdeltagandet och i representationen i de politiska församlingarna. Bristande tillgänglighet av olika slag utgör fortsatt ett hinder för att kunna delta fullt ut i samhället. Tillgängligheten till möteslokaler för fullmäktigesammanträdena har förbättrats, men är alltså otillfredsställande när det kommer till lokaler för nämnd- och i synnerhet partimöten. Det är därför viktigt att tillgänglighetsarbetet fortsätter och att kommunen eller landstinget tillhandahåller tillgänglighetsanpassade lokaler också för nämnd- och partigruppsmöten och i större utsträckning än i dag möjliggör för beslutsfattande på distans i fullmäktige och nämnder.

Ett särskilt problem för förtroendevalda som är i behov av stöd och service för att kunna fullgöra sitt politiska uppdrag är att det är svårt att kombinera förtroendeuppdraget med familje- och arbetsliv, särskilt om de inte får tid till assistans beviljad för att utöva ett politiskt engagemang. Förtroendevalda som beviljats personlig assistans ska få den assistans som de har rätt till för att kunna fullgöra sina förtroendeuppdrag.

Vårt förslag om att fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut har också betydelse för personer med funktionsnedsättning. Med anledning av vårt förslag bör kommuner och landsting inrätta funktionshindersråd som ges reella möjligheter till inflytande. Fullmäktige bör också anta reglementen för rådets funktion i den kommunala organisationen.

I syfte att säkerställa att den demokratiska delaktigheten får större utrymme i funktionshinderspolitiken föreslår vi att demokratisk delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning ska utgöra ett eget mål i den kommande funktionshindersstrategin. Genom att ett mål antas betonas vikten av tillgänglighetsarbetet i det demokratifrämjande arbetet och att underlag tas fram för att synliggöra utvecklingen.

Låt fler forma framtiden!

Det är inte möjligt att göra genomgripande förändringar av demokratins funktionssätt genom en statlig utredning. Demokratien förändras tillsammans med att samhället förändras. I de fall de demokratiska spelreglerna ändras måste det göras med försiktighet och utifrån en politisk samsyn. Vår uppgift har varit att genom förnyelse och gradvisa förändringar av demokratins spelregler göra demokratien mer relevant för sin samtid. Det övergripande syftet med våra förslag är att förmå fler att bli delaktiga och därmed skapa förutsättningar för ett mer jämlikt inflytande. Vi anser samtidigt att det är viktigt med en debatt om tillståndet i demokratien. Den fortsatta debatten bör ta vid där vi slutar och handla om hur fler ska få vara med och forma framtiden. Med tanke på de stora samhällsförändringar som nu sker förefaller det sig naturligt att inom ett decennium på nytt utvärdera och se över demokratins funktionssätt.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunallagen (1991:900)¹
dels att 4 kap. 8 §, 5 kap. 7, 23, 25, 33 och 64 §§ samt 6 kap. 19 a,
27 a och 34 §§ samt rubriken närmast före 6 kap. 27 a § ska ha
följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas fem nya paragrafer, 3 kap. 9 a §,
4 kap. 15 b och 15 c §§, 5 kap. 23 a och 23 b, samt närmast före 4 kap.
15 b och 15 c §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

9 a §

*Fullmäktige ska verka för att
medlemmarna har förutsättningar
att delta och framföra sina syn-
punkter inför beslut.*

¹ Lagen omtryckt 2004:93.

4 kap.
8 §²

Om en förtroendevald upphör att vara valbar, upphör också uppdraget *genast*. Fullmäktige får dock besluta att *en förtroendevald som valts av fullmäktige* får ha kvar sina uppdrag under återstoden av mandattiden.

Om en förtroendevald upphör att vara valbar, upphör också uppdraget *vid nästa fullmäktigesammanträde*. Fullmäktige får dock besluta att *den förtroendevalde* får ha kvar sina uppdrag under återstoden av mandattiden.

Ledighet från förtroendeuppdrag

15 b §

Fullmäktige får besluta att en förtroendevald som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid får ledigt från uppdraget under en tidsbegränsad period för att vara föräldraledig. Detsamma gäller en sådan förtroendevald som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga.

Om en förtroendevald får ledigt ska fullmäktige besluta hur lång tid ledigheten ska vara och om ekonomiska förmåner enligt 14 § ska utgå under ledigheten.

Fullmäktige får utse en ersättare för den förtroendevalde under ledigheten.

² Senaste lydelse 2002:249.

Förtroendeuppdrag under trygga och säkra former

15 c §

Kommuner och landsting ska verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.

5 kap.

7 §³

Fullmäktige bestämmer när ordinarie sammanträden *skall* hållas.

Sammanträde *skall* hållas också om styrelsen eller minst en tredjedel av fullmäktiges ledamöter begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Fullmäktige bestämmer när ordinarie sammanträden *ska* hållas.

Sammanträde *ska* hållas också om styrelsen eller minst en tredjedel av fullmäktiges ledamöter begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Fullmäktiges presidium får besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde.

23 §⁴

Ärenden i fullmäktige får väckas av

1. en nämnd,
2. en ledamot genom motion,
3. revisorerna, om ärendet gäller förvaltning som har samband med revisionsuppdraget eller om ärendet gäller granskningen,
4. en fullmäktigeberedning, om fullmäktige har föreskrivit det,
4. en fullmäktigeberedning, om fullmäktige har föreskrivit det, *eller*
5. den som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget, om fullmäktige

³ Lagen omtryckt 2004:93.

⁴ Senaste lydelse 2014:573.

har beslutat det (medborgarförslag), eller

6. styrelsen i en sådan juridisk person som avses i 3 kap. 16 a–18 b §§, om fullmäktige har beslutat det för särskilda fall.

Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige också väckas av minst tio procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (folkinitiativ). Initiativet ska vara skriftligt, ange den aktuella frågan samt innehålla initiativtagarnas egenhändiga namnteckningar, uppgifter om när namnteckningarna gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser.

Vid beräkningen av antalet initiativtagare ska endast de räknas med som har skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.

5. styrelsen i en sådan juridisk person som avses i 3 kap. 16 a–18 b §§, om fullmäktige har beslutat det för särskilda fall.

Ärenden får också väckas på sätt som anges i 23 a–b §§ (folkinitiativ och folkmotion).

23 a §

Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige väckas av minst tio procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar, som fanns i kommunen eller landstinget på valdagen vid det senaste ordinarie valet (folkinitiativ).

Initiativet ska vara skriftligt,

ange den aktuella frågan och undertecknas av initiativtagarna samt innehålla uppgifter om när undertecknandet gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser.

Vid beräkningen av antalet initiativtagare ska endast de räknas med som har skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.

23 b §

Ärende får i fullmäktige väckas av minst en procent av de folkbokförda i kommunen eller i landstinget, som fanns i kommunen eller landstinget den siste december året före det år som motionen lämnas in (folkmotion).

Folkmotionen ska vara skriftlig, ange den aktuella frågan och undertecknas av motionärerna samt innehålla uppgifter om när undertecknandet gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser.

Vid beräkningen av antalet motionärer ska endast de räknas med som har skrivit under motionen under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.

25 §⁵

Fullmäktige *skall* besluta i ärenden som har väckts enligt 23 §.

Fullmäktige får dock överlåta till styrelsen eller en annan nämnd att besluta i ett ärende som har väckts genom *medborgarförslag*, utom i de fall som anges i 3 kap. 9 §.

Fullmäktige *ska* besluta i ärenden som har väckts enligt 23 §.

Fullmäktige får dock överlåta till styrelsen eller en annan nämnd att besluta i ett ärende som har väckts genom *folkmotion*, utom i de fall som anges i 3 kap. 9 §.

33 §⁶

En motion eller ett *medborgarförslag* bör beredas så, att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen eller *medborgarförslaget* väcktes.

Om beredningen inte kan avslutas inom denna tid, *skall* detta och vad som har kommit fram vid beredningen anmälas till fullmäktige inom samma tid. Fullmäktige får då avskriva motionen eller *medborgarförslaget* från vidare handläggning.

En motion eller en *folkmotion* bör beredas så, att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen eller *folkmotionen* väcktes.

Om beredningen inte kan avslutas inom denna tid, *ska* detta och vad som har kommit fram vid beredningen anmälas till fullmäktige inom samma tid. Fullmäktige får då avskriva motionen eller *folkmotionen* från vidare handläggning.

64 §⁷

Arbetsordningen ska alltid innehålla föreskrifter om

1. antalet ledamöter i fullmäktige,
2. när sammanträden ska hållas,
3. anmälan av hinder att delta i sammanträden,
4. inkallande av ersättare och deras tjänstgöring,
5. vem som ska föra ordet, tills ordförande utsetts,
6. rätten att delta i fullmäktiges överläggningar,
7. förfarandet vid omröstningar,

⁵ Senaste lydelse 2007:68.

⁶ Senaste lydelse 2002:249.

⁷ Senaste lydelse 2013:1053.

8. handläggningen av motioner, interpellationer och frågor,

*9. handläggningen av folk-
motioner,*

9. formerna för justeringen
av protokollet, samt

10. formerna för justeringen
av protokollet, samt

10. fullmäktigepresidiets
arbetsuppgifter.

11. fullmäktigepresidiets
arbetsuppgifter.

*Om fullmäktige med stöd av
23 § 5 har beslutat att medborgar-
förslag får väckas, ska arbetsord-
ningen innehålla föreskrifter om
hur sådana förslag ska handläggas.*

Om fullmäktige har beslutat att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans, ska arbetsordningen innehålla föreskrifter om i vilken utsträckning sådant deltagande får ske.

6 kap.

19 a §⁸

En nämnds sammanträden ska hållas inom stängda dörrar. Nämnden får dock besluta att dess sammanträden ska vara offentliga, om fullmäktige har medgett det.

Om fullmäktige har medgett det, får nämnden besluta att *den eller de* som har väckt ett ärende genom *medborgarförslag* får närvara när nämnden behandlar ärendet och delta i överläggningarna men inte i besluten.

Om fullmäktige har medgett det, får nämnden besluta att *de* som har väckt ett ärende genom *folkmotion* får närvara när nämnden behandlar ärendet och delta i överläggningarna men inte i besluten.

En nämnds sammanträden ska dock alltid hållas inom stängda dörrar i ärenden

1. som avser myndighetsutövning, eller
2. i vilka det förekommer uppgifter som hos nämnden omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

⁸ Senaste lydelse 2009:447.

Handläggning av ärenden som väckts genom <i>medborgarförslag</i>	Handläggning av ärenden som väckts genom <i>folkmotion</i>
--	--

27 a §⁹

Ett ärende som väckts genom *medborgarförslag* skall om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

En nämnd som handlägger sådana ärenden *skall* minst en gång om året informera fullmäktige om de beslut som fattats i ärendena. Nämnden *skall* även informera om de ärenden som inte avgjorts inom den tid som anges i första stycket.

Ett ärende som väckts genom *folkmotion* *ska* om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

En nämnd som handlägger sådana ärenden *ska* minst en gång om året informera fullmäktige om de beslut som fattats i ärendena. Nämnden *ska* även informera om de ärenden som inte avgjorts inom den tid som anges i första stycket.

34 §¹⁰

I följande slag av ärenden får beslutanderätten inte delegeras:

1. ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet,
2. framställningar eller yttranden till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av fullmäktige har överklagats,
3. ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt,
4. ärenden som väckts genom *medborgarförslag* och som överlåtits till nämnden, och
4. ärenden som väckts genom *folkmotion* och som överlåtits till nämnden, och
5. vissa ärenden som anges i särskilda föreskrifter.

⁹ Senaste lydelse 2007:68.

¹⁰ Senaste lydelse 2007:68.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019 i fråga om 4 kap. 8 § och 4 kap. 15 b § samt i övrigt den 1 juli 2017.

2. För medborgarförslag som väckts i fullmäktige före den 1 juli 2017 gäller 5 kap. 23 § 5, 25, 33 och 64 §§, 6 kap. 19 a, 27 a §§ och 34 § 4 i sin äldre lydelse.

1.2 Förslag till lag 2017:000 om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid kommunala val och kommunala folkomröstningar

1 § En kommun får ansöka hos regeringen att rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige och vid kommunal folkomröstning har den som uppfyller kraven enligt 4 kap. 2 § kommunallagen (1991:900) respektive 5 § lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar med undantag för däri angivna ålderskrav och som senast på dagen för val eller folkomröstning fyller 16 år.

2 § Ett beslut om sänkt rösträttsålder ska fattas av fullmäktige senast den 31 december året före år för ordinarie val.

3 § Sänkt rösträttsålder vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige och vid kommunal folkomröstning får tillämpas i en kommun endast om regeringen har beviljat kommunens ansökan.

4 § Den som har rösträtt på grund av beslut enligt denna lag är inte valbar enligt 4 kap. 5 § kommunallagen (1991:900).

5 § Fullmäktige får besluta att upphäva sitt beslut om sänkt rösträttsålder.

6 § Regeringen får meddela föreskrifter om på vilka grunder en ansökan om att tillämpa sänkt rösträttsålder kan beviljas.

-
1. Denna lag träder ikraft den 1 juli 2017.
 2. Lagen upphör att gälla vid utgången av 2022.
 3. Föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av denna lag upphör att gälla senast när lagen upphör att gälla.

Datum 2016-05-17
 Tid 18:00–20:00
 Plats Bollmora

Beslutande Se närvarolista

Övriga deltagare Se närvarolista

Justeringens plats och tid Kommunkansliet den 23 maj klockan 08:30.

Paragrafer 14 - 19

Sekreterare
 Rebecca Berlin

Ordförande
 Ulrica Riis-Pedersen

Justerande
 Pål Keusch

ANSLAG / BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
 Observera att anslagstiden inte är samma sak som överklagandetiden.

Organ Beredningen för medborgardialog och mångfald
 Sammanträdesdatum 2016-05-17
 Datum då anslaget sätts upp 2016-05-24
 Datum då anslaget tas ned 2016-06-15
 Förvaringsplats för protokollet Arkiv plan 6

Underskrift
 Rebecca Berlin

	Utdragsbestyrkande
---	--------------------

Närvarolista

Beslutande

Ulrica Riis-Pedersen (C)

Mats Fält (M)

Peter Bylund (MP)

Fredrik Bergquist (M)

Gunilla Dahlberg (M), ersättare för Ulf Perbo (KD)

Martin Skjöldebrand (L)

Pål Keusch (S)

Eija Rätty (S)

Sara Granestrand (S)

Ersättare

Mikael Onegård (M)

Anders Henjer (L)

Henrik Enocsson (S)

Ulla Hoffmann (V)

Övriga

Catarina Stavenberg, Konsult, Kommunstyrelseförvaltningen

Rebecca Berlin, Kommunsekreterare, Kommunstyrelseförvaltningen

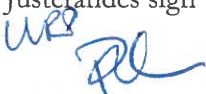
Frånvarande

Ulf Perbo (KD)

Per Lindén (KD)

Kjell Andersson (S)

Nasrin Isfandary (MP)

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	--	--	--------------------